

פתח דבר

בעזרת ה' יתברך הננו מוציאים לאור את הספר מחשבות חרוץ, מאת הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (תקפ"ג - ט' אלול תר"ס).

בספר זה באו מערכות ארוכות, העוסקות בעיקר בזמני ומועדי השנה: פסח, ספירת העומר, שבועות, ראש השנה, חודש תשרי, ארבע פרשיות, אדר, ופורים.

הספר נדפס לראשונה בפיעטרקוב בשנת תער"ב, ולאחר מכן פעמים נוספות, רובן במהדורות צילום. בהוצאה זו נדפס הספר מחדש באותיות בהירות.

ועוד נוספו כמה מעלות חשובות:

- ❖ הספר כולו הוגה היטב, והתיקונים שבלוח התיקון שולבו במקומם.
- ❖ נוספו סימני פיסוק מדוייקים, על מנת להקל על ההבנה. הדבר נחוץ מאד בספר זה, בו המשפטים ארוכים ועמוקים.
- ❖ הפיסקות חולקו לקטעים קצרים, באופן שמיקל על הלומד להבין דבר דבור על אפניו.
- ❖ מראי מקומות מלאים צוינו לכל המובאות. המראי מקומות שצוינו בדפו"ר נשארו על מקומם בפנים (בחצאי עיגול), והם מהמעתיק והמביא לבית הדפוס מו"ה שלמה גבריאלי ראזענטהאל; ועליהם נוספו מראי מקומות רבים, ובאו בהערות.
- ❖ בשולי הגליון הובאו בהרחבה המקורות שצוינו בפנים בקיצור. מעתה פנים חדשות באו בלימוד תורתו של רבינו הרה"ק המחבר, עיון בכל ציון ומראה מקום שנרשם בקיצור וברמיזה, ועל ידי זה - הבנת הרעיון בשלמותו.
- ❖ בראש הספר תוכן עניינים, בו מפורטים הנושאים שנידונו בכל פסקא. כל הנ"ל נערך על ידי הרה"ח ר' משה שיחי' לינק.

*

יהי רצון, אשר ההוצאה לאור של ספר זה והלימוד בו - ימהרו את ביאת משיח צדקנו, וכתשובתו לשאלת הבעל שם טוב אימת אתי מר: בזאת תדע, בעת שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה כו', ואז יכלו כל הקליפות ויהיה עת רצון וישועה.

תוכן עניינים

אותיות א-ה ז

המחשבה היא עיקר האדם. כמה דרגות בעבודת המחשבה. חטא אדה"ר במחשבה, ועי"ז טועה האדם בדמיונות ומחשבות הבל ותהו • האמונה היא עיקר עבודת האדם, ובפרט בדורות הללו • האמונה היא יסוד גדול להציל האדם מדמיונות של תהו ומחשבות הבל, וזהו ענין ק"ש שחרית וערבית • חודש אדר מסוגל להתגבר בו על כח הדמיון • עמלק הוא כח ההשתקעות בדמיונות, העצה זכור את אשר עשה גוי.

אות ו ז

ארבע מצוות פורים נגד ארבע אותיות שם הוי"ה. קטרוג המן בארבע בחינות אלו: ישנו עם אחד, מפוזר ומפורד, ודתיים שונות, ואת דתי המלך אינם עושים. הישועה בארבע בחינות אלו: אורה ושמחה וששון ויקר, אורה זו תורה ושמחה זה יום טוב וששון זו מילה ויקר אלו תפילין.

אות ז נח

ארבע פרשיות נגד ארבע אותיות שם הוי"ה. מחצית השקל יו"ד עומק המחשבה. פרשת זכור מחיית שרש הרע מן הלב. פרשת פרה תיקון שרש הרע דעטיו של נחש, וא"ו אות אמת דרגא דיעקב. ופרשת החודש המשכה מן הכח לפועל בהתחדשות. ובזה הוא ההכנה לחודש ניסן וגאולה דפסח.

אות ח צט

ארבעה ראשי שנים נגד ארבע אותיות שם אהי"ה, שהם הכתרים של ארבע אותיות שם הוי"ה. שלשה כתרים וכתר שם טוב העולה על גביהם. ניסן ראש חדשים כולל כולם. תשרי תיקון יסוד העפר הדומם והגוף. שבט תיקון יסוד המים הצומח ובחי' נפש, שבט אשר. אלול תיקון יסוד הרוח החי ובחי' רוח, שבט גד.

אות ט קלח

ארבע מצוות של אכילה בליל פסח, פסח מצה מרור וכוסות, נגד ארבע אותיות שם אדנ"י, קומה שלימה של גילוי שכינה. אורות הפה, אכילה ודיבור; כזית פסחא והלילא פקע אגרא. לחם עוני, לחם מן השמים ולחם מן הארץ. ארבע הכוסות וכוס חמישי של רשות.

אות י קסז

ספירת העומר ממחרת השבת, המשכת הקדושה הקבוע וקיימא לכוחות השתדלות האדם. שבעה שבועות, כל אחד כלול משבעה. והקרבתם מנחה חדשה לה', התחדשות דדברי תורה. חג השבועות על ידי ההשתוקקות. תספרו חמישים יום, אע"פ שאין סופרים אותו.

אות יא קעה

שלשה ספרים נפתחים בראש השנה, ספר וסופר וספור, ספר המחשבה ספר הדיבור וספר הכתב, נשמות ישראל שמצד עולם העשיה היצירה והבריאה. ניסן חודש האביב אתון כסדרן, ותשרי אתון למפרע. ההשלמה בהושענא רבה שמיני עצרת ושמחת תורה.

אות יב קצא

תשרי נברא באות ל', מגדל הפורח באויר. תחילתו יראה בראש השנה, ואח"כ סמוך לבו לא יירא. ענין ערב יום הכיפורים שהוא הכנה ליום הכיפורים, והאכילה והשתיה בו כאילו התענה. נתינת לוחות אחרונות. ענין חג הסוכות, יציאה מדירת קבע לישוב בדירת עראי.

אות יג רד

אדר נברא באות ק', המליך אות ק' בשחוק וצר בו אדר בשנה וטחול בנפש. ענין השחוק על מפלת המן. עם בריותיו משחק ועל בריותיו אינו משחק אלא אותו היום בלבד. ראשית השחוק ביצחק. בבשורה לאברהם ושורה, ואח"כ בישמעאל וביצחק. כבוד וטחול, עשו ועמלק.

אות יד ריז

ארבע אותיות שמו של עמלק נגד ארבע אותיות שמו של יעקב בקדושה. מחשבה, לב, התפשטות המדות וסוף מעשה. כנגדן ארבע מצוות בפורים, להמשיך קדושת היום באורה ושמחה וששון ויקר, אורה זו תורה ושמחה זה יום טוב וששון זו מילה ויקר אלו תפילין.

אות טו רבח

שלש רגלים ממשיכים בני חיי ומזוני. בפסח על התבואה - מזוני, בעצרת על פירות האילן - בני חיי שעה וחיי עולם, תפילה ותורה. ביום הכיפורים התיקון שאחר הקלקול, ויעקב נסע סוכותה, ואז הוא שלימות השמחה דחיי עולם. רמזי ענין החיים בסוכות וארבעת המינים.

אות מזו.....רם

ענין מצות זכירת עמלק. פעולת עמלק בקרירות, עצלות, והסרת היראה. עמלק ובלעם, כתר ודעת. מלחמת עמלק ע"י משה ויהושע. והיה כאשר ירים משה ידיו כו', מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדים לבם. המלחמה ברפידים, ומשם נסעו למדבר סיני.

אות יז.....רסז

ענין שבקשו לעשות פורים יום טוב ולא קבילו עליהו. הגזירה מפני שהשתחוו לצלם, ונהנו מסעודתו של אותו רשע. שלשה דברים בגזירת המן, להשמיד להרוג ולאבד. לא ידע שבשבעה באדר נולד משה. הסתלקות הנבואה באותו הדור, והתחלת תורה שבעל פה.

אות יח.....רצט

ענין היום טוב של ראש השנה. בו בריאת האדם והתחלת קטרוג השטן. ויפל תרדמה גו' ויסגור בשר תחתנה. וישמעו את קול ה' אלקים גו' ויתחבא האדם גו'. התיקון ע"י שמיעת קול שופר, והתעוררות מהתרדמה. אכילה בראש השנה תיקון לחטא עץ הדעת.

אות יט.....שמז

ענין פורים שנקרא ימי משתה ושמחה. משתה הוא התחברות בני אדם. המשתה הראשון נזכר בתורה בלוט. ביאור שאר ענייני משתה וסעודה שנזכרו בתורה, באברהם יצחק יעקב ויתרו. משתה אחשוורוש ומשתה אסתר. משתה וסעודת פורים. סעודה דלעתיד ויין המשומר.

אות כ.....שנה

ענין תוקפו של אחשוורוש שנזכר במגילה בהתחלתה וסופה. רבי נטע נטיעה בפורים, ורחץ בי"ז בתמוז, ובקש לעקור תשעה באב. אחשוורוש אחיו של ראש, אחשוורוש ונבוכדנצר נגד דוד ושלמה. כוונת חכמי ישראל שנהנו מסעודתו. ותלבש אסתר מלכות.

אות כא.....שצב

חג השבועות עיקרו שהוא זמן מתן תורה, וישוב קושיות המגן אברהם בזה. דקדוק לשון הכתוב תספרו חמישים יום. ענין הספירה שהיא שבע שבחות. סדר שבע השבחות מיציאת מצרים עד השבת דמתן תורה; שבת שנצטוו במרה, ושבחות שבירידת המן.

בעזה"י. שויתי ה' לנגדי תמיד ומימיני בל אמוט

המחשבה הוא עיקר האדם כידוע¹. אבל כמה מחשבות אינן, כמ"ש בתי"ז סוף תי"י"ט מ"א א' ע"ש חשיב ד'², ובתיקון ס"ט קי"ב סע"א איתא בין ג' לד' וכמה מחשבין אינן דא לעילא מן דא כו' ולעילא מכלהו מחשבה סתימא כו' וכמה מחשבין אינן לבושא דא לדא ע"ש³. וידוע דכל מה שלמעלה כן הוא למטה בנפש האדם, שהוא כצלמינו כדמותינו⁴, וכל השגות בנ"א הוא בדמות אדם⁵ כי מבשרי אחזה אלוק⁶ כנודע. וגם במחשבת האדם יש כמה מדריגות. ויש עומק ראשית דמחשבה שממנו המשכת כל המחשבות, הסתום ונעלם מהאדם; וזהו המחשבה סתימא. והלבוש התחתון, שהוא התגלות המחשבה בפועל, כפי מה שהם ההרהורים והמחשבות העוברים במוח האדם, גם זה אינו עיקר המחשבה; שהוא החכמה בכ"מ, שזהו עיקר האדם כח מ"ה כמ"ש בתיקון כ"ב ס"ז א'⁷ בגימ' אדם כנודע, והיא המחשבה העושה רושם במוח להתפשט מיד ללב וממנה לכל הגוף. כי או"א תרין רעין דלא מתפרשין⁸. כי מחשבה הנוגעת עד שורש אבא הרומז לחכמה שבמוח כנודע, היא מחוברת עם הבינה שבלב שהם כח הרגשת אדם, ומיד הוא מרגישה בלב, וגורמין הולדה לכחות המעשה. כענין עין רואה ולב חומד וכלי המעשה גומרים⁹. דמצינו ראייה בחכמה, כמ"ש¹⁰ ולבי ראה הרבה חכמה. וגם בזה יש כמה מדריגות, והיינו דגם בהרגשה שבלב יש ג"כ הרבה מדריגות. וגם בה יש הרגשה חיצונית שאינה במעמקי הלב ופנימיותו כלל. כי הלב ממנו תוצאות חיים¹¹, והרגשה גמורה הוא מה שנוגע לעומק חיותו, זהו שורש הבינה שבלב הנמשך מעומק החכמה שבמוח. ומחשבה כזו שעיקר נקודת

-
<p>אינן, לבושין דא לדא.
 4. בראשית כו, א: ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמינו כדמותנו.
 5. יחזקאל א, כו: ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה.
 6. איוב יט, כו.
 7. חכמה - כ"ח מ"ה.
 8. זוהר ח"ג ד, א.
 9. טור או"ח סי' א.
 10. קהלת א, טז.
 11. משלי ד, כג: מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים.</p> | <p>1. בתקנת השבין אות ב: המחשבה הוא עיקר האדם, כידוע בספרים דכל מקום שהאדם מחשב שם הוא כולו.
 2. כמה מחשבין אינן, שכינתא תתאה אתקרי מחשבה, חכמה עלאה אתקרי מחשבה, ולעילא לעילא מחשבה, ולעילא מכלהו מחשבה דלית לעילא מנה והיא סתימא דכל סתימין עלאה דכל עלאין.
 3. כמה מחשבות אינן, שכינתא אתקרי מחשבה ואייה י' מן אדנ"י, וחכמה מחשבה, וכתר דאייה א' מן אדנ"י מחשבה; וכמה מחשבין אינן, דא לעילא מן דא, דא על גב דא, הה"ד כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם. ולעילא מכלהו מחשבה סתימא דכל סתימין עלאה על כל עלאין, דלית מחשבה אחרא לעילא מניה. וכמה מחשבין</p> |
|--|--|

החיות שבלב נתלה בה, זהו עיקר האדם; לא שאר מחשבות חיצוניות, שהם לבושי המחשבה הפנימיית והעקריית.

וכמועט אין אדם שיהיה נקי לגמרי גם בלבוש החיצוני מהמחשבה, שיהי' בלתי לה' לבדו ולא יעלה כל ימיו על מחשבתו רגע א' הרהור אחר. וחטא אדה"ר היה במחשבה כמ"ש בת"ז שם¹² ושם¹³. וזהו הדמיון שהכניס בו הנחש במה שאמר והייתם כאלקים וגו'¹⁴, כי זהו שורש של כל המחשבות של תוהו והבלים ודמיונות שבאדם, לדמות עצמו שיהיה באיזה מעלה וענין שהוא למעלה ממנו ושאינן ראוי לה, כל אחד כפי השגתו. ואדה"ר שהיה בתכלית השלימות, ע"ד אני אמרתי אלקים אתם וגו'¹⁵, הכניס בו דמיון שיהיה ממש כן. וע"ז הוצרכה תורה להזהיר קדושים תהיו¹⁶ יכול כמוני ת"ל כו' (ויק"ר סופכ"ד)¹⁷, כי כשהוא בתכלית המדריגה מקדושה עד שידמה למלאכי השרת, הוא בכח הבחירה שבו אין היצה"ר מניחו לעולם כלל, ומסיתו שיוכל להתקדש כביכול כמוהו ממש, ומזה יוכל להפילו מאגרא רמה לבירא עמיקתא ח"ו. כמו שקרה להאיש ולש"ץ שר"י, ע"י רבוי פרישותם גבר כח הדמיון שבהם לחשוב שיוכלו לדמות לעליון, ובא להם ע"י שחשבו עצמם תחלה קדושים. וזהו שורש הסתת הנחש, שמתחיל במועט עד כו'¹⁸, ותחלתו במחשבה ודמיון ובלבוש החיצוני של מחשבה, אלא שנוגע לכל מדריגות שבמחשבה כדאי' שם. וכל זמן שלא נתקן חטא אדה"ר לגמרי, שיהיה ע"י משיח המקווה ב"ב, אין המחשבה נקיה לגמרי עדיין מדמיונות, כל אחד כפי מדריגתו; והקדוש בקדושתו יוכל לטעות ג"כ בדמיונות שונות שנחשבות למחשבת הבל ותהו. אשר מזה נגרם גם למעשה דאין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא¹⁹; דהצדיק הוא העושה רק טוב, אך היצר מתלבש גם בו לדמות לו שהוא טוב, והוא חוטא בהטוב, כי אינו טוב אלא כפי הדמיון של היצר המתעבה.

עיניכם והייתם כאלהים.

15. תהלים פב, ו: אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם, אכן כאדם תמותון גו'.

16. קדושים יט, ב.

17. קדושים תהיו, יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני - קדושתו למעלה מקדושתכם.

18. שבת קה, ב: תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא שאמר משום רבי יוחנן בן נורי, המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפור מעותיו בחמתו - יהא בעיניך כעובד עבודה זרה, שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד.

19. קהלת ז, ח.

12. תיקון יט: אמר ליה רבי אלעזר, אבא והא כמה מחשבין אינון כו' ולעילא מכלהו מחשבה דלית לעילא מנה והיא סתימא דכל סתימין עלאה דכל עלאין, אי תימא דסליק מחשבתיה דאדם תמן, לא, דהא אתמר ביה ואירא כי עירום אנכי ואחבא, דהאי ערום אחזי דאתפשט מלבושיה כו'. אמר ליה, ברי בכלא חאב, במחשבה דאיהי לבושא למחשבה סתימא, ובמחשבה סתימא.

13. תיקון סט: אמר ליה רבי אלעזר אבא והא כמה מחשבות אינון כו', ואיהו אשתמודע דלא חאב אלא במחשבה דאיהי לבושא הדא הוא דכתיב ואירא כי עירום אנכי ואחבא כו'. אמר רבי שמעון, ברי בודאי בכלא חאב אדם, במחשבה דאיהי לבושא ובמחשבה דאיהי מלגא.

14. בראשית ג, ה: כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו

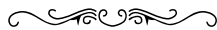
מחשבות חרוץ א

ט

וזה מצד הדמיונות שבמחשבה. אבל כל זה אינו ענין למחשבה שהוא עיקר האדם, דזהו החכמה שבמוח, שהוא נשמה שנתת בי טהורה²⁰, כידוע דנר"ג הנשמה היא במוח, והיא מהש"י כמ"ש ויפח באפיו וגו'²¹ מאן דנפח כו' חלק אלוק, על כן היא טהורה. וע"ז אמרו (שהש"ר ה' ב') הקב"ה לבן של ישראל כמ"ש צור לבכי וחלקי וגו'²². כי מוחא ולבא תרין רעין כנו', וע"י שהוא שוכן במוחו דזהו נקרא חלקי, ממילא הוא גם בלב. וכל הדמיונות הם לבושים חיצוניים המקיפים המחשבה הפנימיות, דע"כ המשילו בסנהדרין מ"ד א' החטאים לחילפי הסובבים האסא²³, שהוא עיקר האדם הישראלי שבפנימיות לבו ומוחו, וכידוע ד' רמב"ם (סופ"ב מהל' גירושין) בטעם כופין עד שיאמר רוצה אני²⁴. אלא שמ"מ הלבושים דמחשבה פועלים לפי שעה קצת גם בפנימיות, והיינו בלבושין שבפנימיות, כי גם בפנימיות המחשבה יש מה שדא לבושא לדא וכמשנ"ת.

ועיקר שלימות האדם הוא במחשבה, שיהיה מחשבתו שקוע תמיד יומם ולילה בעבודתו ית' אהבתו ויראתו ותלמוד תורתו כל אחד לפי כחו והשגתו, הרי זה נקרא אדם שלם כפי מדריגתו, שהגיע למדריגת שלימותו כפי השגתו בשלימות.

ד"ש נפשות קטנות מאוד שאין להם שום השגה בשלימות רק בנגלות ועובדות בפועל, והם אותם שממדריגות התחתונות שבעשי', ואין להם שום הרגשה מהשגת אלקות בלב, וגם הם יש להם אחיזה בחלק אלוק ממעל שבהם במחשבה תתאה שכינתא תתאה, שהיא סוף המעשה השוכנת בכל הנפשות דישראל. וזה כאשר מחשבתו אדוקה יום ולילה בנגלות התורה ומצות המושג לכל אחד מישראל ג"כ. והרי לבוש זה הוא מלביש ג"כ מחשבה סתימאה שלמעלה מהכל, כמו כל המחשבות שכולם רק לבושין, אלא שזה חיצון יותר וזה פנימי יותר. אלא שזה צריך ליהדר יותר בהשתדלות בחיצוניות המחשבה וצריך יגיעה לטהר כפי האפשר, שהרי כל דביקותו בקודש הוא ג"כ רק בלבוש החיצוני דמחשבה. אבל מי שזוכה להשיג מחכמת האמת שהוא השגת אלקות שבמוחו המוליד הרגשה בלב והמשכה לכל כחות הגוף עד שחכמת אדם תאיר פניו²⁵, ממילא מעט מהאור דוחה הרבה מהחושך שהם הבלי הדמיונות של תוהו שבחיצוניות המחשבה, וא"צ יגיעה כ"כ בטהרתה.

גט זה שהרי הוא אנוס כו', שאין אומרי'ן אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן, אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני - כבר גרש לרצונו.

25. קהלת ח, א.

20. ברכת אלוקי נשמה.

21. בראשית ב, ז.

22. ולבי ער, א"ר חייא בר אבא, היכן מצינו שנקרא הקב"ה לבן של ישראל, מן הדין קרא דכתיב צור לבכי וחלקי אלהים לעולם.

23. אף על פי שחטא ישראל הוא. אמר רבי אבא, היינו דאמרי אינשי אסא דקאי ביני חילפי אסא שמיה ואסא קרו ליה.

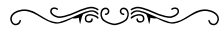
24. מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר כו'. ולמה לא בטל

ב

האמונה היא עיקר עבודת האדם, משבא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו (כמ"ש מכות כ"ג ע"ב¹). ר"ל שהוא צדיק בדבר זה. כי יש צדיק בדבר אחד ולא בדבר אחר, כמ"ש הרמב"ן נדה י"ד א' גבי גמלים וחמרין עיין שם²; וכיוצא בו גבי ישמעאל עכשיו מה הוא³, דפי' דר"ל בדבר זה⁴, שהרי היה רשע בדבר אחר. וה"נ מי שהוא צדיק בענין האמונה, אפילו רשע בדבר אחר.

דוהו שהעמיד על אחת, כידוע בזוהר (ח"ב מ"ד ע"ב) שהוא מסטרא דיצחק⁵, ובגימטריא גבורה, דאורייתא מסטרה נפקא (שם פ"ד ע"א⁶), כי כלל התורה הוא בסוד הצמצום; והוא היה מסטרא דנוקבא שבה תוקף הצמצום, והוסיף צמצום על צמצום לצמצום כל מצוות התורה באחת שהוא המכוון מכולם.

דוהו המכוון מכל התורה כולה, לבוא להשגה גמורה שיש בורא ומנהיג ומשגיח. שזה היה תכלית בריאת העולם, כל פעל למענהו לקילוסו⁷; ועל זה הם כל תרי"ג מצוות, עיטין⁸ להגיע לזה. דהתורה כתיב בה אמת⁹, שהוא עצות להגיע להשגה ברורה בלב, שזה נקרא אמת מה שהוא מבורר גלוי בלב שאין צריך לאמונה. כידוע בסוד אמת ויציב שחרית אמת

לו צדיק, אמר להם איני דן את האדם אלא בשעתו.
4. רא"ם וירא כא, יז: אמרו לו צדיק. פירוש: מאותה עבירה של צמא, אבל משאר העבירות רשע גמור היה, כדלעיל (פסוק ט).

5. ותהר האשה ותלד בן למועד הזה כעת חיה אשר דבר אליה אלישע כו', לבתר מית, מאי טעמא מית, אלא בגין דאתייהיב לה ולא לבעלה ומאתר דנוקבא אתקשר ומאן דאתקשר בנוקבא מיתה אזדמנת קמיה, מנא לן דלה אתייהיב דכתיב את חובקת בן כו'. ודא הוא חבקוק נביאה, כמד"א את חובקת בן.

6. מימינו אש דת למו - מסטרא דגבורה הוה, ואתכלילת בימינא.

7. מדרש תהלים יט, א: השמים מספרים כבוד אל, זהו שאמר הכתוב כל פעל ה' למענהו, לקילוסו, שנאמר ענו לה' בתודה.

8. זוהר ח"ב פב, ב: תנן, שית מאה ותלת עשר זיני עיטא יהיב אורייתא לבר נש למהוי שלים במאריה.

9. עבודה זרה ד, ב: תורה דכתיב בה אמת, דכתיב אמת קנה ואל תמכור.

1. דרש רבי שמלאי, שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה כו', בא דוד והעמידן על אחת עשרה כו' (שבתחלה היו צדיקים והיו יכולים לקבל עול מצות הרבה, אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כל כך ואם באו לשמור כולן אין לך אדם שזוכה, ובא דוד והעמידן כו' כדי שיזכו אם יקיימו י"א מצות הללו. וכן כל שעה דורות של מטה הולכין וממעטין אותו. רש"י), בא ישעיהו והעמידן על שש כו', בא מיכה והעמידן על שלש כו', בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר וצדיק באמונתו יחיה.

2. הא דתניא רוכבי גמלים כולן רשעים, ובשלהי מסכת קדושין אמרינן הגמלים כולן כשרים, התם במילי דעלמא ולבן לשמים, הכא רשעים בדבר הזה כו'. וכן פי' החמרים יש מהן צדיקים ויש מהן רשעים, בדבר הזה קאמר כו', ואלו בשאר דברים רובן רשעים וליסטים.

3. בראשית רבה פנ"ג, יד: ויקרא מלאך אלהים אל הגר גו' באשר הוא שם. אמר רבי סימון, קפצו מלאכי השרת לקטרגו אמרו לפניו רבון העולמים אדם שהוא עתיד להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר, אמר להם עכשיו מה הוא צדיק או רשע, אמרו

ואמונה ערבית, דבהעלם האמת מתלבש כאמונה וצריך לאמונה, שגם בהעלם מכל מקום הוא מאמין בחי עולמים דרך אמונה. וזה כל האדם בעולם הזה הדומה ללילה (כמ"ש ריש פסחים¹⁰), וכל שכן בזמן הגלות שהוא תוקף חשכת ליל. והתורה שבכתב מדת יום, שהוא מצד הש"י שרוצה להאיר לאדם שישגי האמת גלוי לעין בבירור גמור, והאלקים עשה האדם ישר¹¹; אבל מצד דהמה ביקשו חשבונות רבים, כי העולם הזה מלא הטעאיות ומחשכי היצר רע, צריך להתחזק על כל פנים באמונה.

ובאברהם אבינו ע"ה שנאמר והאמין בה' ויחשבה לו צדקה¹² דתרגם אונקלוס לזכור¹³ וכן פירש"י¹⁴, ותמה הרמב"ן מה זה רבותא לגביה¹⁵. אפשר לומר, דלגביה שהיה נביא אמת והשיג מאמר ה' היה ראוי ליקרא אמת, לא אמונה, דשייך רק מי שהוא אצלו בהעלם ומאמין רק מה שרואה כתוב או שומע מפי נביא או חכם המשיג. אך לרוב שפלות אברהם אבינו ע"ה שאמר אנכי עפר ואפר¹⁶, היה מחשיב עצמו בכל יום לחוטא ח"ו; ואף שהש"י הבטיחו, לא היה אצלו צדקת נפשו ברור נגלה לעיניו כי הוא הכיר לעולם חסרונו, וחשב עצמו גרוע מכל ושאינו כדאי לנסים כאלו. אלא שמכל מקום האמין בה' המבטיחו, דרך אמונה, אף שאין נגלה לעיניו. והגם שהיה גלוי לעיניו יכולת הש"י, וידע הבטחתו, מכל מקום היה גלוי לעומת זה לעיניו חסרון נפשו, עד כי לא היה אצלו זה אלא בגדר אמונה שמכל מקום הרי הש"י הבטיח ויעשה אף שאינו כדאי. ואף שידע שהש"י אין עושה למי שאינו כדאי, והחטא גורם אף קלקול הבטחה ח"ו¹⁷, מכל מקום הרי שמע הבטחתו אף שהיה מכיר חסרון עצמו. והאמין דרך אמונה שמצד ההעלם, כי לא היה האמת גלוי לפניו. וזהו שחשבה לו לצדקה ולזכות ומצוה.

ונאמר ויחשבה, דהש"י הבוחן לבות וכליות ידע להחשיב זה לזכות. דמצד השגת בני אדם היה נראה אדרבה זה כחסרון שהוצרך לאמונה להבטחה ברורה כזו, ועל דרך שהקשה הרמב"ן. אבל הש"י הכיר בו שהוא רק מצד הרגשת שפלותו כאמור.

15. והאמין בה' ויחשבה לו צדקה. פירש רש"י, הקב"ה חשב לו צדקה וזכות על האמונה שהאמין בו. ואיני מבין מה הזכות הזאת, למה לא יאמין באלהי אמן, והוא הנביא בעצמו, ולא איש אל ויכזב, ומי שהאמין לשחוט את בנו היחיד האהוב ושאר הנסיונות איך לא יאמין בבשורה טובה.
16. וירא יח, כו.

17. ברכות ד, א: רבי יעקב בר אידי רמי, כתיב והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך, וכתיב וירא יעקב מאד; אמר, שמא יגרום החטא (שמא אחר הבטחה חטאתי, שהחטא גורם שאין ההבטחה מתקיימת. רש"י).

10. ואומר אך חושך ישופני ולילה אור בעדני כו', הכי קאמר דוד, אני אמרתי אך חושך ישופני לעולם הבא שהוא דומה ליום, עכשיו העולם הזה שהוא דומה ללילה אור בעדני.

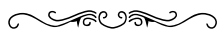
11. קהלת ז, כט: לבד ראה זה מצאתי, אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים.

12. לך-לך טו, ו.

13. והימין במימרא דה' וחשבה ליה לזכו.

14. ויחשבה לו צדקה - הקב"ה חשבה לאברם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו.

וגם זה לטוב לנו כיום הזה. שלולי שיגע אברהם אבינו ע"ה להעמיד רגל האמונה ג"כ על תלה, אנו מניין היה לנו כח לזכות לה. כי כל כחינו רק מורשה מאבות, וכמ"ש בשבת צ"ז א' הם מאמינים בני מאמינים שנאמר והאמין בה¹⁸. וזה כל מעלת ישראל, כמ"ש הביאו לי ספר יוחסין כדרך שבני מביאין¹⁹. ויעקב חבל נחלתו²⁰ שהחבל נפקע בשלשה (כמ"ש בראשית רבה פרשה ס"ח²¹), היינו שיש להם כח מורשה משלשה אבות, שכוחות האבות בבנים. וזהו זכות אבות וברית אבות הקיים, כי כח זה קיים בכל זרעם אחריהם, דלולי זה לא היו יכולים לעמוד כלל נגד השאור שבעיסה. והאבות היה כל עסקיהם להשיג האמת לאמיתו ברור לעין כמו שהיה האור מאיר לפנייהם, וביחוד אצל אברהם אבינו ע"ה שהיה מדת יום ובוקר לאברהם²² כנודע, ואיתא בבראשית רבה (סוף פרשה ל') עד שאתה מאיר לפני וכי²³. ומה יעשו זרעם אחריהם בחשכת ליל. אבל באמת אבא יסד ברתא²⁴, היא מדת האמונה מדת דוד המלך ע"ה, שהוא אבן מאסו הבונים²⁵, הם אבהן²⁶ שרצו להגיע לאמת ולא בחרו באמונה. אבל אברהם אבינו ע"ה שבחר בגלויות (כמ"ש בראשית רבה פרשה מ"ד²⁷), הוא יסוד האמונה, ואצלו היה תחילת התגלות מדת דוד המלך ע"ה. כמ"ש (בראשית רבה פרשה נ') היכן מצאתיו בסדום²⁸, ששם היה האמונה בגלות, ואחר הפיכת סדום נאמר זה דוהאמין בה', שהוציא אברהם הניצוצין קדישין משם וקלט יסוד האמונה להשרישו בזרעו אחרי; ובפרט בדורות הללו עקבתא דמשיחא, שעתידה להיות לראש פינה ונקבה תסובב גבר²⁹, ראוי להיות כל השתדלות בזה.

- ומחברותיה בא והאיר לפני בארץ ישראל.
24. זוהר ח"ג רנו, ב: בחכמה יסד ארץ - באבא יסד ברתא.
25. תהלים קיח, כב: אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.
26. זוהר ח"א רמח, ב. ובכ"מ.
27. פיסקא כא: והנה תנור עשן ולפיד אש, שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן אמר כו' הראה לו גיהנם ומלכיות כו', א"ל במה אתה רוצה שירדו בניך בגיהנם או במלכיות. רבי חנינא בר פפא אמר אברהם ברר לו את המלכיות.
28. פיסקא י: וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר גוי' ואת שתי בנותיך הנמצאות וגו', א"ר טוביה בר רבי יצחק, שתי מציאות, רות המואביה ונעמה העמונית (יוצאים מבנות לוט. מ"כ). אמר רבי יצחק, מצאתי דוד עבדי, היכן מצאתי אותו - בסדום (שיצא מרות המואביה).
29. ירמיה לא, כא: כי ברא ה' חדשה בארץ נקבה תסובב גבר.
18. והן לא יאמינו לי וגו', וגליא קמי קודשא בריך הוא דמהימני ישראל, אמר לו הן מאמינים בני מאמינים כו', הן מאמינים - דכתיב ויאמן העם, בני מאמינים - והאמין בה'.
19. ילקוט שמעוני במדבר תרפד: בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהן הקב"ה אמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר הבו לה' משפחות עמים כשם שבני מביאין.
20. האזינו לב, ט.
21. פיסקא יב: רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר, כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, מה החבל הזה פחות משלשה אין מפקיעין אותו כך האבות אין פחות משלשה.
22. זוהר ח"א רג, א. ובכ"מ.
23. התהלך לפני והיה תמים כו', למה אברהם דומה, לאוהבו של מלך שראה את המלך מהלך במבואות האפלים, הציץ אוהבו והתחיל מאיר עליו דרך החלון, הציץ המלך וראה אותו אמר לו עד שאתה מאיר לי דרך חלון בא והאיר לפני, כך אמר הקב"ה לאברהם, עד שתהא מאיר לי מאספוטמא